

Fundamental and Applied Researches
In Practice of Leading Scientific Schools
2016 – 1 (13)

<http://orcid.org/0000-0003-4037-9652>

ОСОБЛИВОСТІ ІНДИВІДНО-ОСОБИСТІСНОЇ, МОТИВАЦІЙНОЇ ТА СМИСЛОЖИТТЕВОЇ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Тринчук О.Б.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Article info

Received
12 September
2015

Accepted
15 January 2016

Стаття присвячена аналізу емпіричного дослідження особливостей формування індивідуально-особистісної, мотиваційної та смисложиттєвої сфер майбутніх економістів. Показано, що студенти 4 курсу, порівняно із 2 курсом, виявили більшу готовність до професійної діяльності, що пояснювалось кращим розвитком особистісних властивостей, визначеним полем та напрямом діяльності, прагненням до майбутніх досягнень.

Ключові слова: особистість, мотиваційно-ціннісна сфера, локус контролю Я, локус контролю – життя.

**FEATURES OF
INDYVIDUAL-
PERSONAL,
MOTIVATIONAL
AND LIFE
PURPORT
READINESS OF
STUDENTS TO
THE
PROFESSION**

The successful formation of personality and professionalism of future specialists based on their willingness to work which is the leading component of psychological readiness by which science is understood as a complex psychological formation alloy functional operational and personal components. Psychological aspects of professional orientation of students for professional careers are characterized by dynamic changes in the motivational sphere of personality forming her professionally significant installations changes in value-semantic structure worldview personality.

The purpose of the article - analysis of empirical researches the features of formation indyvidno-personal motivational and life purport areas of future economists.

So were found statistically significant differences between students-economists 2 and 4 courses. 4th year students found problems with higher and lower nevrotychnosti balance and openness in contrast to their opponents. Anxiety and anxiety in students of 4 courses explains the active phase of professional development fear of uncertain future after university. Instead the junior students still in space to obtain the necessary knowledge and acquiring professional skills. A prospect of further development is to explore the professional sphere value of future economists.

Keywords: personality, motivational-value sphere, I locus of control, locus of control - life.

Trynchuk Olena

Вступ. Успішне формування професіоналізму особистості і діяльності майбутніх фахівців базується на їх готовності до праці, провідною складовою

якої є психологічна готовність, під якою в науці розуміється комплексне психологічне утворення як сплав функціональних, операціональних і особистісних компонентів. Психологічні аспекти професійної спрямованості студентів до професійної діяльності характеризуються динамікою змін в мотиваційній сфері особистості, формування в неї професійно значимих установок, змінами ціннісно-сислової структури світосприйняття особистості.

Мета статті – аналіз результатів емпіричного дослідження особливостей формування індивідуально-особистісної, мотиваційної та смисложиттєвої сфер майбутніх економістів.

Методологія і методи дослідження. Теоретико-методологічну основу дослідження склали: вітчизняні концепції розвитку особистості (С.Д.Максименко, М.Й.Боришевський, Л.Е.Орбан, В.Ф.Сафін, В.А.Татенко та ін.), діяльнісний підхід (О.М.Леонтьєв, Л.С. Виготський, С.Л.Рубінштейн), принцип системності (Б.Г.Ананьєв, В.Й.Бочелюк, Б.Ф.Ломов, В.М.Юрченко та ін.).

Дослідження індивідуально-психологічних особливостей студентів – майбутніх економістів відбувалося за допомогою Фрайбурзького особистісного опитувальника, показники мотивації вивчалися за методикою К. Замфір. Для аналізу розбіжності між групами студентів різних курсів за психологічними параметрами проводився однофакторний дисперсійний аналіз.

Було виявлено статистично значущі відмінності між групами студентів за показниками невротичності, врівноваженості та відкритості (таблиця 1).

Студенти-економісти 4 курсу виявили більш високий рівень невротичності, ніж їхні колеги, студенти 2 курсу ($M=6,710$ та $M=5,760$ відповідно). За значеннями стандартного відхилення спостерігалися тенденція до більш визначеного рівню оцінки нервового стану ($SD=1,348$) у студентів 4 курсу, проте вибірка студентів 2 курсу визначала різноманітність оцінки власного рівню невротичності ($SD=1,689$). Саме рівень невротичності визначає риси тривожні та збудливості у студентів 4 курсу, що пояснюється активною фазою професійного становлення, страхом та невизначеністю перед сучасним світом матеріальних та соціальних досягнень. Натомість, студенти 2 курсу ще знаходяться в просторі отримання потрібних знань та оволодіння професійними навичками.

Наступним показником відмінності груп виступає показник врівноваженості. Група студентів 2 курсу за результатами дослідження виявила більший рівень рівноваги ($M=5,740$), ніж студенти 4 курсу ($M=4,470$), також значення стандартного відхилення мали у них більш гомогенний характер оцінок ($SD=1,815$), ніж у студентів старшого курсу ($SD=1,956$). Студенти молодшого курсу визначали менший рівень внутрішньої

напруженості, були задоволені собою та власними успіхами, проте, студенти-старшоккурсники визначали певний рівень дезадаптації та тривожності, що створювало ризик втрати контролю та дезорганізації поведінки.

За значеннями відкритості студенти 2 курсу виявили високий рівень ($M=7,650$) відвертого та зацікавленого ставлення до дослідження та уникнення соціально бажаного покращення власних відповідей, проте їх опоненти ($M=6,630$) були більше зосереджені на перебільшенні власних особистісних характеристик та відповідності певному рівню соціальних прагнень та досягнень. Характер розподілу оцінок студентів 2 курсу був більш гомогенний ($SD=1,315$), аніж у студентів 4 курсу ($SD=1,550$), що підкреслювало факт відповідності достовірної оцінки власних рис особистості.

Таблиця 1

Описові характеристики показників дослідження індивідуально-особистісних властивостей майбутніх економістів 2 та 4 курсів

Показники	M		SD		F	p
	2 курс	4 курс	2 курс	4 курс		
Невротичність	5,760	6,710	1,689	1,348	12,606	0,001
Спонтанна агресія	5,390	5,630	2,202	2,042	0,430	0,513
Депресивність	5,790	5,390	1,817	1,841	1,563	0,213
Дратівливість	6,670	7,080	1,305	1,135	3,651	0,058
Товариськість	5,740	6,340	2,454	2,225	2,116	0,148
Врівноваженість	5,740	4,470	1,815	1,956	15,081	0,001
Реактивна агресивність	6,300	6,680	1,764	1,277	1,937	0,166
Сором'язливість	6,100	5,530	2,285	1,753	2,515	0,115
Відкритість	7,560	6,630	1,315	1,550	13,855	0,001
Екстраверсія-Інтроверсія	5,890	5,450	1,885	1,554	2,052	0,154
Емоційна лабільність	5,610	5,760	1,836	1,637	0,223	0,637
Маскулінність-Фемінінність	4,740	4,390	2,289	1,805	0,966	0,328

Примітка: напівжирним шрифтом виділені статистично значущі відмінності ($p \leq 0,05$); M - середнє арифметичне відхилення; SD - стандартне відхилення

За дослідженням рівню онтогенетичної рефлексії між двома групами не було виявлено статистично значущих відмінностей (таблиця 2). Проте, слід зазначити, що обидві групи досліджуваних виявляють здатність до аналізу помилок у минулому, оцінки діяльності, що мала успіх або, навпаки, зазнала поразки.

Ставлення до навчання як до засобу досягнення професійних цілей утворює мотиваційну сферу професійної діяльності. Структура мотивації багатозначна за змістом і різним формам. Студенти можуть краще або гірше

вчитися, тому що хочуть (або не хочуть) набувати нові знання і отримувати задоволення від самого процесу пізнання (пізнавальні мотиви); мати більш високий зарібок (прагматичні мотиви); принести користь суспільству (широкі соціальні мотиви); утвердити себе і зайняти в майбутньому певне положення в суспільстві в цілому і в певному найближчому соціальному оточенні (мотиви соціального та особистісного престижу).

Таблиця 2

**Описові характеристики дослідження онтогенетичної рефлексії
майбутніх економістів**

Показники	M		SD		F	p
	2 курс	4 курс	2 курс	4 курс		
Рівень онтогенетичної рефлексії	57,28 6	58,71 0	20,53 1	13,48 8	0,216	0,643

Примітка: M - середнє арифметичне відхилення; SD - стандартне відхилення

За ступенем сформованості мотивації можна судити про готовність студентів до професійної діяльності.

За всіма показниками мотиваційного комплексу було виявлено статистично значущі відмінності між групами студентів за курсами навчання, що вказує на принципові зміни в мотиваційній сфері майбутніх економістів. Так, у студентів 4 курсу превалює вплив зовнішньої позитивної мотивації (M=4,428), наступним за силою визначається внутрішня мотивація (M=4,315), а вже останнім фактором впливу на мотиваційну сферу зовнішня негативна мотивація (M=4,202). Такий розподіл показників мотиваційного комплексу вказує на спрямованість студентів до отримання професійного визнання та соціального положення, здобуття поваги та гідного ставлення до себе. В групі студентів 2 курсу визначальний характер має зовнішня позитивна складова (M=4,035) професійної мотивації особистості, що визначає рушійним чинником реалізації діяльності наявність визнання в певній соціальній групі, отримання вербальних та невербальних винагород та позитивної оцінки власної діяльності. Також вплив зовнішньої негативної мотивації (M=3,794) значно стимулює розвиток досягнення власних прагнень, аби не стати об'єктом незадовільного ставлення до себе та до своїх результатів діяльності. Внутрішня мотивація (M=3,729) відіграє в ставленні мотиваційного комплексу студентів 2 курсу останню роль, що відображає перевагу зовнішніх мотиваційних складових та бажання відповідати сучасним соціальним запитам, аніж слідкувати власним бажанням та намірам розвитку.

Слід зауважити, що в процесі час навчання у виші у студентів залишається домінуючим характер зовнішніх позитивних впливів, проте відбувається переоцінка значення внутрішньої мотивації в структурі

професійної діяльності. У другокурсників виразним є прагнення уникнути критики з боку викладачів і друзів, а також відхід від можливих покарань або неприємностей згодом перетікає у власне бажання опанування майбутньою професією та досягнення висот самореалізації.

Таблиця 3

Описові характеристики дослідження мотиваційного комплексу професійної діяльності майбутніх економістів

Показники	M		SD		F	p
	2 курс	4 курс	2 курс	4 курс		
Внутрішня мотивація	3,729	4,315	0,516	0,567	38,659	0,001
Зовнішня позитивна мотивація	4,035	4,428	0,565	0,441	19,409	0,001
Зовнішня негативна мотивація	3,794	4,202	0,561	0,590	16,570	0,001

Примітка: напівжирним шрифтом виділені статистично значущі відмінності ($p \leq 0,05$); M - середнє арифметичне відхилення; SD - стандартне відхилення

За показниками внутрішньої мотивації значення стандартного відхилення відображали більшу гомогенність вибірки студентів другого курсу ($SD=0,516$ та $SD=0,567$ відповідно), проте, в оцінках власних зовнішніх позитивних мотиваційних впливах більшу гомогенність визначала група студентів 4 курсу ($SD=0,441$ та $SD=0,565$ відповідно). Значення стандартного відхилення за показником зовнішньої негативної мотивації виявляли менший розбіг значень в групі студентів 2 курсу ($SD=0,561$ та $SD=0,590$ відповідно), що свідчило про більшу однотайність оцінок важливості уникнення зовнішніх неприємних факторів впливу на мотиваційну сферу.

Студенти економічного факультету знаходяться на етапі становлення професійної діяльності. Зазвичай професійна підготовка розуміється як оволодіння певним комплексом професійних умінь і навичок. Фактично до цього і зводиться професійна підготовка студентів, саме тому виникає необхідність дуже важливої ланки професійної підготовки – формування ціннісно-сислового ставлення до обраної професії, яка повинна займати значуще місце в структурі смисложиттєвих орієнтацій майбутнього професіонала у галузі економіки.

Були виявлені статистично значущі відмінності між групами студентів 2 та 4 курсів за всіма показниками.

Студенти 4 курсу значно перевищують студентів 2 курсу за параметрами наявності осмисленої мети та діяльності, спрямованої у майбутнє ($M=32,855$

та $M=28,529$ відповідно), що виявляє труднощі для студентів-другокурсників у визначенні шляхів розвитку власної професійної діяльності. Натомість, за значеннями стандартного відхилення студенти 2 курсу виявили більшу гомогенність вибірки ($SD=4,865$), що обумовлює загальну невизначеність у формуванні цілей та задач. Проте, вибірка студентів 4 курсу виявили більш гетерогенний склад ($SD=4,865$), що пояснює більшу професійно обізнаність та різноплановий підхід до планування власних досягнень.

Таблиця 4

**Описові характеристики дослідження смисложиттєвих орієнтацій
майбутніх економістів**

Показники	M		SD		F	p
	2 курс	4 курс	2 курс	4 курс		
Мета	28,529	32,855	4,865	6,220	20,034	0,001
Процес	27,871	32,887	6,433	5,429	23,104	0,001
Результат	23,557	27,339	4,618	5,301	19,190	0,001
Локус контролю Я	19,957	22,419	3,625	4,233	12,956	0,001
Локус контролю Життя	29,000	32,548	4,619	6,523	13,231	0,001

Примітка: напівжирним шрифтом виділені статистично значущі відмінності ($p \leq 0,05$); M - середнє арифметичне відхилення; SD - стандартне відхилення

Прагнення до насиченого процесу життя, зацікавленість у самій реалізації професійній діяльності превалює в групі студентів 4 курсу ($M=32,887$), що пояснюється ще достатнім часом для занурення у професію, інтересом до оволодіння реальними професійними здібностями та досягнення певних успіхів. Студентам 2 курсу ($M=27,871$) ще складно дається опанування професійними знаннями та теоретичне осмислення процесу діяльності. Також це підтверджується значеннями стандартного відхилення, у студентів 2 курсу ($SD=6,433$) виявлений характер неоднорідної оцінки задоволеності процесом власної діяльності, проте у старшокурсників ($SD=5,429$) – більша зосередженість на процесі діяльності як такому та відчутті емоційної та смислової насиченості життя.

За показниками досягнення результату в групі студентів 4 курсу також виявлено домінування над групою студентів молодшого курсу ($M=27,339$ та $M=19,957$ відповідно). Така різниця в оцінках досягнутих результатів пояснюється більш студентським та професійними досвідом старшокурсників, натомість студентам 2 курсу ще складно зорієнтуватися в лоні професійного розвитку та як наслідок оцінити продуктивність та осмисленість певного проміжку життя. Розподіл значень стандартного відхилення підкреслює різноплановість та широту діапазону оцінки власних досягнень

старшокурсниками ($SD=5,301$) та однобічність та незадоволеність власними результатами студентів молодшого курсу ($SD=4,618$).

Послідовні переваги студентів 4 курсу ($M=22,419$) визначилися в уявленні себе в якості сильної особистості з достатньою свободою вибору та впевненості в собі, проте, характер розподілу оцінок свідчив про різноманіття оцінок власного опанування життєвими подіями ($SD=4,233$). За показниками локусу контролю Я студенти 2 курсу були менш впевненими в здатності вільного обирання шляху власного життя ($M=19,957$) та більш одностайними в оцінці існуванні цієї проблеми ($SD=3,625$).

Останнім показником дослідження смисложиттєвих орієнтацій виступив локус контролю життя. За рівнем цього показника переважають студенти 4 курсу ($M=32,548$), що визначає їх впевненість у можливості керувати та контролювати перебіг власного життєвого процесу. Проте, студенти другого курсу не мають такої ж самої впевненості у своїх можливостях ($M=29,000$) та схильні до фаталізму і ілюзорної свободи вибору. За розподілом стандартного відхилення студенти 4 курсу ($SD=6,523$) демонструють більший розбіг в оцінці власних можливостей керування життям, а студенти 2 курсу ($SD=4,619$) більш одностайно впевнені в невідкладному контролі життєвого шляху.

Взагалі треба зауважити, що студенти 4 курсу за всіма показниками смисложиттєвих орієнтацій виявилися більш організованими та осмисленими в своїх діях, більш обізнаними в розстановці пріоритетів професійної діяльності, впевненими у власних можливостях та уявленнях про власну особистість. Натомість, слабкість їх опонентів визначена ще нерозвиненою осмисленістю власних прагнень та уявлень про себе та майбутню діяльність, системою професійних знань та навичок, що ускладнює процес становлення та організації професійної діяльності, отримання певних результатів та задоволення власними досягненнями.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Таким чином були виявлені статистично значущі відмінності між студентами-економістами 2 та 4 курсів навчання. Студенти 4 курсу виявили проблеми з більш високим рівнем невротичності та меншою врівноваженістю і відкритістю на відміну від своїх опонентів. Тривожність та збудливість у студентів 4 курсу пояснюється активною фазою професійного становлення, страхом перед невизначеністю майбутнього після закінчення вишу. Натомість, студенти молодших курсів ще знаходяться у просторі отримання потрібних знань та оволодіння професійними навичками. Перспективи подальшого розвитку полягають у вивченні професійно-ціннісної сфери майбутніх економістів.

Література

1. Фанталова Е. Б. Внутренний конфликт, внутренний вакуум и нейтральная зона как ценностно-ориентированные личностные конструкты в экзистенциальном пространстве человека / Е.Б.Фанталова// Вопросы. Гипотезы. Ответы: Наука XXI века: Монография. Краснодар, 2012. – 448 с.
2. Фанталова Е. Б. Диагностика и психотерапия внутреннего конфликта /Е.Б.Фанталова. — Самара: ИД Бахрах-М, 2001. – 234 с.
3. Shepard, R. N. (1974). Representation of structure in similarity data: Problems and prospects. *Psychometrika*, 39(4), P. 373–421.

References

1. Fantalova E.B. Vnutrenniy konflikt, vnutrenniy vacuum I neitralnaya zona kak cennostno-orientirovannye lichnostnie konstrukti v ekzistencialnov prostranstve cheloveka / The internal conflict , internal vacuum and neutral zone as a value- oriented personality constructs in existential human space. – 2012. – 448 p.
2. Fantalova E.B.Diagnostika I psihoterapia vnutrenntgo konflikta / Diagnosis and therapy of internal conflict. – M., 2001. – 234 p.
3. Shepard, R. N. (1974). Representation of structure in similarity data: Problems and prospects. *Psychometrika*, 39(4), P. 373–421.

Тринчук Е.Б. Особенности индивидуально-личностной, мотивационной и смысложизненной готовности студентов к профессиональной деятельности

Статья посвящена анализу эмпирического исследования особенностей формирования индивидуально-личностной, мотивационной и смысложизненной сфер будущих экономистов. Показано, что студенты 4 курса, по сравнению с 2 курсом, выявили большую готовность к профессиональной деятельности, что объяснялось лучшим развитием личностных свойств, определенным полем и направлением деятельности, стремлением к будущим достижениям.

Ключевые слова: личность, мотивационно-ценностная сфера, локус контроля Я, локус контроля -Жизнь.

Regular link: Тринчук О.Б. Особливості індивідуально-особистісної, мотиваційної та смисложиттєвої готовності студентів до професійної діяльності // ФУНДАМЕНТАЛЬНЫЕ И ПРИКЛАДНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В ПРАКТИКАХ ВЕДУЩИХ НАУЧНЫХ ШКОЛ. – 2016. – № 1(13); URL: fund-issled-intern.esrae.ru/15-261

Тринчук О.Б. Особливості індивідуально-особистісної, мотиваційної та смисложиттєвої готовності студентів до професійної діяльності [Trinchuk Olena Features of individual-personal, motivational and life purport readiness of students to the profession] // *Fundamental and applied researches in practice of leading scientific schools. Issue: 1 (13) – co-publ.: Publishing office: Accent graphics communications – Hamilton, ON, 2016. –P. 97-104.*